

COMUNITĂȚI DURABILE. OPORTUNITĂȚILE PREZENTULUI ȘI NEVOILE GENERAȚIILOR VIITOARE

Mihai MIHĂIȚĂ

Președinte *ad-interim* al ASTR

Rezumat. Sunt cunoscute efectele nesocotirii valorilor, principiilor și regulilor dezvoltării durabile, dar și capacitatea omului de a satisface cerințele actuale fără a compromite șansa generațiilor viitoare. Trăim într-o lume când populația urbană reprezintă 50% din locuitorii Terrei, iar în anul 2035, odată cu creșterea populației globului, se preconizează că va reprezenta 75%. Există soluții pentru dezvoltarea comunitară durabilă ce se cer a fi aplicate printr-o planificare urbană modernă ținând seama de criterii ce privesc în principal componentele de mediu, sociale și culturale, bazate pe educație de mediu, gândirea și acțiunea responsabile.

Cuvinte cheie: atmosferă, biodiversitate, comunitate, ecologie, educație, natură, urbanism, viață.

Abstract. The effects of disregard values, principles and rules of sustainable development are known, but human capacity to meet current requirements without compromising future generations chance are known too. We live in a world when urban population represents 50% of Earth's inhabitants, and in 2035, when world population will increase, is expected to be 75% of Earth's inhabitants. There are solutions for sustainable community development that need to be applied by a modern urban planning, taking into account criteria relating primarily to environmental social and cultural components, based of environmental education and responsible thinking and action.

Keywords: atmosphere, biodiversity, community, ecology, education, nature, urbanism, life.

Sub impactul modificărilor aduse mediului înconjurător de ansamblul proceselor de industrializare și urbanizare, atât la scară globală cât și la nivel local, în prezent nu se mai poate aborda nici o temă referitoare la comunitățile administrativ – teritoriale fără luarea în considerare a temelor de ordin ecologic. Putem să vorbim, în acest sens, despre o axiomă. Ceea ce se numește, îndeobște, stil de viață urban, acum la începutul secolului al XXI-lea, a ajuns să influențeze decisiv mediul vieții, în primul rând prin ponderea la care a ajuns populația urbană din totalul locuitorilor Terrei, dar și la nivel continental, regional și național, respectiv cca 50%. Tendința este de creștere, astfel încât se prognozează că până în 2035 populația urbană să reprezintă cca 75% din totalul locuitorilor planetei.

Din această perspectivă, ceea ce ne oferă prezentul anticipează un viitor a cărui dimensiune ecologică a constituit și constituie una dintre preocupările fundamentale ale umanității. Aș menționa, în acest sens, marile reuniuni mondiale de la Rio de Janeiro din 1992, reuniunile periodice inițiate de ONU, măsurile luate în organisme Uniunii Europene. Din păcate, la toate nivelurile menționate, rezultatele au fost dezamăgitoare.

Firește, nu putem nega progresele înregistrate mai ales în ceea ce privește diagnoza. Se cunosc aprofundat efectele nesocotirii valorilor, principiilor și regulilor dezvoltării durabile. Cele peste 60 de

definiții care au cea mai largă circulație în lume, în pofida diferențelor, a nuanțării lor au aceeași esență: capacitatea omului de a satisface cerințele actuale fără a compromite șansa generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități.

În același timp, a căpătat contur o nouă ramură a Dreptului și anume Dreptul mediului, la elaborarea căruia este de menționat o contribuție românească remarcabilă. Principiile Dreptului mediului izvorăsc dintr-o triplă conexiune universală, cea dintre factorii ecologici, antropologici și economici, sintetizați prin globalizarea ansamblului societal. Sunt, de fapt, cele trei trepte ale existenței umane, inseparabile teoretic și practic. Aici, în acest sistem nodal, intervine printr-o inserție organică procesul modern de urbanizare, respectiv creșterea gradului de concentrare a populației în comunitățile de tip orășenesc, extinderea teritorială a localităților urbane, expansiunea sectorului terțiar, cel al serviciilor, concomitent cu atomizarea habitatului urban, diversificarea spațiilor cu destinații speciale (pentru sport, divertisment, cultură etc.), reinvestirea socială și rezidențială a cartierelor vechi, totul convergând spre realizarea a ceea ce se numește ORAȘUL ECOLOGIC. Elementul definitoriu al acestui oraș al viitorului care trebuie să se construiască în prezent, vizează, înainte de toate, stabilirea unei conexiuni tot mai strânse între politicile de mediu și cele social-economice – educația și sănătatea ocupând, în acest ansamblu, locul central. Este vorba despre un sistem de decizii în care sectoarele public și privat au obligația legală de a conlucra pe baza unor parteneriate – la rândul lor – durabile.

Mai ales după Conferința Națiunilor Unite privind mediul și Dezvoltarea din 3-14 iunie 1992, s-au efectuat, în întreaga lume, mii de studii, au apărut lucrări fundamentale, inclusiv tratate din care rezultă situația dramatică în care se află omenirea sub aspect ecologic. Este vorba, în primul rând, despre resursele de apă, despre calitatea apei potabile, despre contaminarea apelor freatice și despre multe atentate la una dintre sursele de neînlocuit ale vieții pe planeta Pământ.

În România doar 55% din locuitori sunt racordați la sistemul de canalizare, iar în mediul rural doar 10 %.

La sistemele de epurare sunt conectați 43% dintre români, iar în mediul rural doar 5%. Bucureștiul a fost, până în 2011, singura capitală europeană fără stație de epurare a apei.

De asemenea, creșterea alarmantă a gazelor cu efect de seră mărește continuu temperatura medie de pe glob, iar consecințele le simțim direct, inclusiv prin schimbările climatice, mai ales cele care afectează agricultura. Efecte dezastruoase are distrugerea fondului forestier. România a ajuns cu opt puncte procentuale sub media europeană a suprafețelor împădurite, adică 35 %, în condițiile în care, în anii '80, România depășea respectiva medie cu patru puncte procentuale. S-au produs și se produc fenomene profund negative și în ceea ce privește alimentația, poluarea aerului, poluarea sonoră, după cum biodiversitatea se diminuează continuu provocând degradarea accentuată a florei și faunei.

Cum mai remarcăm, în materie de diagnoză nu avem multe a ne plânge. Chiar în București s-au efectuat studii serioase, până la nivel de cartiere, de noduri de comunicații în privința gradului de poluare, sub toate aspectele, cu identificarea cauzelor lor. Nu este nevoie să intrăm în detalii deoarece simțim în propria viață cotidiană efectele degradării calității mediului urban, sub toate aspectele lui definitorii.

Ceea ce se impune, însă, a sublinia este faptul că situația nu se ameliorează nu numai în zona necesităților, ci și a posibilităților.

Este, credem, suficient să amintim că recent, la 30 august 2012, din sumele alocate pentru perioada 2007-2013 pentru Programul Operațional Sectorial de Mediu, respectiv cca patru miliarde de euro nu se accesaseră decât 6,14 % față pe media pe ansamblul fondurilor europene structurale nerambursabile de 9,69 %, și acesta nesatisfăcător.

În evaluarea situației actuale în vederea desprinderii măsurilor care se cer întreprinse prin prisma concepțiilor moderne referitoare la urbanism o mare importanță reprezintă conceptul de amprentă ecologică, respectiv impactul unor comunități umane asupra naturii. Mai concret, este vorba

despre suprafața de uscat și de apă necesare pentru susținerea consumului de energie, de alimente, de alte bunuri și servicii la nivelul unei vieți decente în condițiile reducerii – la limite acceptabile – a factorilor de poluare.

La nivel planetar, revine – în prezent – o suprafață de cca 1,9 hectare pentru un locuitor care ar fi suficiente pentru conservarea ecosistemelor vitale. În raport cu standardele de viață, amprenta ecologică este extrem de diferită în principalele zone ale lumii. Bunăoară pentru stilul de viață american ar fi nevoie de patru Terra, iar pentru stilul de viață din Europa Occidentală de trei Terra la nivelul actual. Pentru comparație, menționăm că dacă s-ar trăi ca în Bangladesh ar fi nevoie de jumătate din ceea ce ne oferă planeta. Evident, fără să se fi făcut calculele aferente până la detalii, UN român are amprenta ecologică a unui pământean ”mediu” aproximativ 2,7 ha globale, depășind totuși cele 1,9 ha disponibile. Dacă toată lumea ar trăi ca noi, am avea nevoie de 1,4 planete. Chiar dacă am avea cea mai mică amprentă ecologică din UE, aceasta reprezintă cu 40% mai mult decât capacitatea de suport a ecosistemelor naturale ale României (conform raportului ”Planeta Vie” 2010).

Acesta ar fi, în linii generale, cadrul științific, dar și practic, de natură managerială, în care putem face conexiunea între urbanism și dezvoltarea durabilă. Încă din 1967, când inginerul catalan Ildefonso Canela a publicat al său tratat intitulat *Teoria Generală a urbanizării* a devenit operațional conceptul de planificare urbană modernă, chiar dacă nu era astfel definit. Mari primari ai Bucureștiului, între care Pache Protopopescu și mai târziu, Dem Dobrescu, au procedat în consecință, gândind dezvoltarea orașului într-o viziune sistematică subordonată explicit ideii de proces controlat pe baza unor principii clare referitoare la optimul economic, social, cultural, administrativ și nu în ultimul rând de protejare a mediului înconjurător. O dovedea, între multe alte mărturii, raportul dintre spațiul locuit și spațiile verzi, între regimul construcțiilor și căile de comunicație, dintre dinamica populației și mijloacele de transport, sursele de energie, de apă și alte utilități.

Dacă ne referim la planificarea urbană modernă, desprindem din studiile de specialitate câteva criterii esențiale de acțiune, cum ar fi: mediul, economia, componenta socială, culturală și altele. Ele pot fi sintetizate astfel:

- scăderea consumului de energie, apă, materiale, a volumului de deșeuri, de poluant și gaze cu efect de seră prin eficientizare și reutilizare;
- oprirea extinderii urbane necontrolate pentru a preveni distrugerea terenurilor agricole și a ecosistemelor naturale;
- producerea la nivel local, într-o proporție cât mai mare a energiei, a hranei și a altor produse de consum;
- un transport public eficient și nepoluant, stimularea transportului nepoluant;
- crearea unei rețele de spații verzi cu funcții de protecție dar și estetice;
- proiectarea de eco - clădiri sănătoase pentru locuitori;
- plasarea omului în centrul atenției - asigurarea calității vieții;
- repartizarea armonioasă a spațiilor, funcționalităților urbane și a oportunităților economice pentru locuitori.

Aceste obiective au la bază orientările pe termen scurt, mediu și lung prevăzute în Strategia Națională de Dezvoltare Durabilă, adoptată în 2008, iar în privința Capitalei este de reamintit Planul Local de Acțiune inițiat în 2004. Potrivit acestor documente s-au stabilit ierarhizări și priorități, structurate pe domenii precum calitatea aerului și a apei, diminuarea poluării determinate de mijloacele de transport, de activitățile de tip industrial, de zgomot, amenajarea și sporirea spațiilor verzi și a zonelor de recreere, colectarea și valorificarea deșeurilor. Din cele 253 proiecte principale concepute, finanțate și aplicate de Primăria Generală a Capitalei, patru au avut ca obiect exclusiv protecția mediului și au vizat alcătuirea hărții acustice a municipiului și monitorizarea zgomotelor, ecologizarea parcurilor Cișmigiu, Herăstrău, Carol și Tineretului, îmbunătățirea rețelei de apă potabilă și prima etapă a construcției stațiilor de epurare.

Odată cu consemnarea unor asemenea realizări se cuvine subliniat că ultima actualizare a Planului Local de Acțiuni a avut loc la 7 iunie 2005 (potrivit site-ului Primăriei), iar pentru legislatura inaugurată în iunie 2012 nu există încă un document aprobat de Consiliul General al Municipiului București și în care să rezulte principalele obiective de ordin strategic în materie de protecția mediului.

Firește, în calitate de locuitori ai Capitalei României nu putem fi indiferenți că în clasamentul „Europei verzi”, în fruntea căruia se află Copenhaga, Stockholm-ul, Oslo, Viena, Bucureștiul ocupă locul 28. Or criteriile de ierarhizare includ tocmai elementele evocate de planificarea urbană modernă. Identificarea criteriilor unei veritabile „economii verzi” vizează reducerea emisiilor de CO₂, a nivelului de dependență față de importul de combustibili fosili, crearea de locuri de muncă ecologice, înlăturarea factorilor de risc și de mare risc pentru sănătatea concetățenilor noștri, totul încadrat sistematic în conceptul director care poate fi definit astfel: asigurarea unei dezvoltări economice și sociale armonioase, în concordanță cu exigențele echilibrului ecologic și cu întreaga dezvoltare umană. De aici, o planificare urbană care să țină seama de toate aspectele care privesc progresul pentru om respectiv șanse egale în privința accesului la cuceririle civilizației, ale științei, tehnicii, culturii, în condiții de echitate pentru colectivitatea umană în ansamblul ei.

Este extrem de important să reținem că dezvoltarea durabilă determină schimbări de fond în capitalul uman, pe piața forței de muncă prin modificarea cerințelor de calificare. Se cunoaște că, la nivelul Europei trei, patru milioane de locuri de muncă sunt în relație directă cu sectorul energiilor regenerabile, transportului sustenabil, bunurilor și serviciilor bazate pe consumul redus de energie. Industriile poluante, cum ar fi mineritul, gazele, cimentul, prelucrarea metalelor însumează 2,8 milioane de locuri de muncă în întreaga Europă. Previziunile indică o creștere a pieței forței de muncă din sectorul „verde” și concomitent, un declin al forței din zona industriilor poluante.

Locurile de muncă ecologice sunt cele care reduc amprenta asupra mediului prin diminuarea consumului de energie, de apă și a producerii de deșeuri, prin decarbonizarea și dematerializarea economiei, prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră; prin adoptarea unor politici de adaptare la schimbările climatice; prin protejarea ecosistemului.

În lumina tuturor acestor considerente și cerințe, se impune a conștientiza faptul că o societate durabilă se bazează pe oameni educați și, de aceea, Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cercetare (UNESCO), derulează Decada Educației pentru Dezvoltare Durabilă (2005-2014). Educația nu înseamnă numai proiectarea unei schimbări în dezvoltarea profesională a celor aflați la școală ci și în comunitate unde prin experiența dobândită procesul de dezvoltare durabilă poate fi aprofundat. Pe acest temei conceptual și operațional, AGIR, acordă o importanță deosebită dezvoltării durabile. Un exemplu îl constituie simpozionul anual „*Educația componentă esențială a politicii de mediu*” care a ajuns la cea de a VI-a ediție și care are loc de ziua mondială a mediului (5 iunie).

Natura are propriile mecanisme prin care „curăță” aerul. Vântul, ploaia și plantele au fiecare rolul lor în acest proces, însă, odată cu dezvoltarea industrială și urbanizarea mecanismele naturale nu mai au îndeajuns de multă forță pentru a asigura protecția de poluanți pe care chiar noi îi eliberăm în atmosferă. Considerăm că, prin promovarea unei viziuni ecologice responsabile, prin modul de a gândi și de a acționa contribuim direct la promovarea unui nou concept de umanism, la o reevaluare a condiției umane, ceea ce presupune o nouă relație dintre om și natură. Astfel, se conturează trecerea de la apărarea și respectarea drepturilor omului la dezvoltarea vieții într-un mediu propice care nu poate fi altul decât cel sănătos și echilibrat, garanția unei vieți demne și prospere nu numai pentru noi, cei de astăzi, ci și pentru generațiile care ne vor urma.